

66
T26

PAVEL TATAROV

CHIMIA PRODUSELOR ALIMENTARE

CHIȘINAU 2017

66
726

Universitatea Tehnică a Moldovei

Facultatea Tehnologie și Management în Industria Alimentară

PAVEL TATAROV

CHIMIA PRODUSELOR ALIMENTARE

757155

Universitatea de Științe
Medicină și Farmacie
"Nicolae Testețu" Iași
Biblioteca Științelor Medicale

SL2

**CHIȘINĂU
2017**

Cuprins

Introducere	3
1. Valoarea nutritivă și proprietățile senzoriale ale produselor alimentare	5
1.1. Compoziția chimică a produselor alimentare.....	5
1.2. Valoarea nutritivă a produselor alimentare	8
1.3. Substanțele străine și contaminanții	13
1.4. Siguranța alimentelor	17
1.5. Noțiuni generale privind proprietățile senzoriale ale alimentelor.....	18
1.6. Senzațiile gustative.....	18
1.6.1. Compușii chimici ai alimentelor cu gustul dulce.....	19
1.6.2. Compușii chimici ai alimentelor cu gustul acru.....	21
1.6.3. Compușii chimici ai alimentelor cu gustul sărat	21
1.6.4. Compușii chimici ai alimentelor cu gustul amar.....	21
1.7. Senzațiile olfactive	23
1.8. Senzațiile optic	25
1.9. Senzațiile tactile	28
1.10. Senzațiile acustice	30
1.11. Proprietățile funcționale ale compușilor chimici ai alimentelor	30
Bibliografie	32
2. Apa în produsele alimentare.....	34
2.1. Structura și proprietățile generale ale apei	34
2.2. Structura și proprietățile fizico-chimice ale apei congelate	38
2.3. Hidratarea compușilor chimici.....	40
2.4. Interacțiuni hidrofobe.....	42
2.5. Formele de legături ale apei în alimente	45
2.6. Activitatea apei.....	48
2.7. Izoterma de sorbție a vaporilor	50
2.8. Influența activității apei asupra reacțiilor chimice și biochimice.....	53
2.9. Influența apei asupra activității enzimelor	58
2.10. Influența activității apei asupra microorganismelor.....	60
2.11. Transformări de fază ale compușilor produselor alimentare.....	62
2.12. Activitatea apei și stabilitatea produselor alimentare.....	64
Bibliografie	66
3. Proprietățile fizico-chimice și funcționale ale glucidelor	68
3.1. Clasificarea și caracteristica glucidelor.....	68
3.2. Monozaharidele.....	71
3.3. Dizaharidele	76
3.4. Funcția mono- și dizaharidelor în produsele alimentare	77
3.5. Senzațiile senzoriale ale mono- și dizaharidelor.....	80
3.6. Glucoza și fructoza în produsele alimentare	82

3.7. Zaharoza, lactoza și maltoza în produsele alimentare	87
3.8. Modificarea mono- și dizaharidelor prin tratamentul termic	92
3.9. Glicozidele.....	96
3.10. Polizaharidele	98
3.10.1. Structura primară și secundară a macromoleculelor de polizaharide	98
3.10.2. Amidonul. Structura și proprietățile funcționale	101
3.10.3. Gelatinizarea amidonului.....	103
3.10.4. Hidroliza amidonului	106
3.10.5. Combinații complexe ale amidonului cu iodul.....	110
3.11. Inulina.....	111
3.12. Glicogenul	112
3.13. Compușii pectinelor	113
3.13.1. Structura chimică a compușilor pectine.....	115
3.13.2. Clasificarea compușilor pectine.....	117
3.13.3. Proprietățile fizico-chimice ale substanțelor pectine.....	118
3.13.4. Proprietățile funcționale ale pectinelor	119
3.13.5. Enzimele pectolitice.....	123
3.14. Fibrele alimentare.....	126
3.14.1. Polizaharidele fibrelor alimentare	126
3.14.2. Proprietățile funcționale ale fibrelor alimentare	129
Bibliografie.....	133
4. Proprietățile fizico-chimice și funcționale ale proteinelor	135
4.1. Aminoacizii proteinogeni	135
4.2. Aminoacizii esențiali	139
4.3. Calitatea nutrițională a proteinelor	140
4.4. Structura chimică a compușilor proteici.....	143
4.4.1. Structura primară a proteinelor.....	145
4.4.2. Structura secundară a proteinelor	146
4.4.3. Structura terțiară a proteinelor	147
4.4.4. Structura cuaternară a proteinelor	148
4.5. Proprietățile fizico-chimice ale proteinelor	149
4.5.1. Interacțiunea proteinelor cu apa	150
4.5.2. Valoarea pH a proteinelor	152
4.5.3. Denaturarea proteinelor	153
4.6. Proteinele produselor alimentare.....	157
4.6.1. Proteinele de origine animală.....	158
4.6.1.1. Proteinele cărnii.....	158
4.6.1.2. Proteinele sarcoplasmatică	159
4.6.1.3. Proteinele conjunctive	163
4.6.2. Proteinele laptelui	167
4.6.2.1. Cazeinele	168
4.6.2.2. Proteinele serice.....	171

4.7. Proteinele de origine vegetală	172
4.7.1. Proteinele cerealelor	173
4.7.2. Proteinele plantelor leguminoase și oleaginoase	175
4.7.3. Proteinele din legume și fructe	176
4.7.4. Enzimele	179
4.8. Proprietățile funcționale ale proteinelor	181
4.8.1. Capacitatea proteinelor de hidratare și reținere a apei	183
4.8.2. Hidratarea proteinelor țesutului muscular al cărnii	185
4.8.3. Capacitatea proteinelor de emulsionare și reținere a lipidelor	188
4.8.4. Capacitatea de gelificare a proteinelor	190
4.8.5. Capacitatea de spumare a proteinelor	192
4.8.6. Capacitatea proteinelor de formare a combinațiilor complecși cu polizaharidele	193
4.9. Concentrate și izolate proteice	194
4.9.1. Hidrolizatele proteice	197
4.9.2. Plasteinele	198
4.10. Reacția Maillard	200
4.10.1. Reacția Strecker	206
4.10.2. Influența reacției Maillard asupra îmbrunării produselor alimentare	209
4.10.3. Prevenirea reacției Maillard	211
4.11. Disimilarea compușilor proteici	212
Bibliografie	215
5. Proprietățile fizico-chimice și funcționale ale lipidelor.....	217
5.1. Clasificarea lipidelor	217
5.2. Lipidele simple.....	218
5.2.1. Acizii grași saturați.....	218
5.2.2. Acizii grași nesaturați	220
5.2.3. Acizii grași substituiți.....	224
5.2.4. Cerurile	226
5.2.5. Steridele	226
5.2.6. Acilglicerolii.....	228
5.3. Lipidele complexe	230
5.3.1. Fosfogliceridele	230
5.4. Lipidele în produsele alimentare	232
5.4.1. Lipidele de origine vegetală.....	233
5.4.2. Grăsimile de origine animală	236
5.4.3. Lipidele din pește	237
5.4.4. Lipidele din lapte	239
5.5. Proprietățile fizico-chimice ale lipidelor.....	241
5.6. Hidrogenarea acilglicerolilor	244
5.7. Interesterificarea acilglicerolilor	247
5.7.1. Mecanismul reacției de interesterificare	249

5.8. Hidroliza acilglicerolilor	251
5.9. Modificarea lipidelor în urma tratamentului termic	254
5.10. Oxidarea lipidelor.....	256
5.10.1. Autooxidarea lipidelor pe cale chimică	256
5.10.2. Producții primari ai oxidării lipidelor	268
5.10.3. Autooxidarea enzimatică a lipidelor	262
5.10.4. Râncezirea lipidelor	265
5.10.5. Factorii care influențează viteza proceselor de oxidare și râncezire a lipidelor	268
5.11. Prevenirea degradării lipidelor	270
5.12. Proprietățile funcționale ale lipidelor	272
5.12.1. Funcția lipidelor în nutriție	273
5.12.2. Capacitatea de emulsionare a lipidelor	274
5.12.3. Compoziția chimică și calitatea senzorială a untului din lapte de vacă.....	275
5.12.4. Grăsimi cu un conținut majorat de acizi grași lauric și miristic	277
5.12.5. Uleiuri cu un conținut majorat de acizi grași palmitic și stearic.....	277
5.12.6. Margarina	278
Bibliografie.....	280
6. Acizii carboxilici.....	283
6.1. Acizii carboxilici în produsele alimentare.....	283
6.2. Proprietățile fizico-chimice și senzoriale ale acizilor carboxilici.....	285
6.3. Proprietățile funcționale ale acizilor carboxilici.....	288
6.3.1. Acidul citric	289
6.3.2. Acidul malic	290
6.3.3. Acidul lactic.....	291
6.3.4. Acidul acetic	292
Bibliografie.....	294
7. Compușii fenolici din produsele alimentare.....	295
7.1. Caracteristica generală a compușilor fenolici.....	295
7.2. Clasificarea compușilor fenolici.....	296
7.2.1. Compuși fenolici monomeri cu scheletul carbonic al moleculelor C_6-C_1	297
7.2.2. Compuși fenolici monomeri cu scheletul carbonic a moleculelor C_6-C_3	297
7.2.3. Compuși fenolici cu scheletul moleculelor C_6-C_4	298
7.2.4. Compuși fenolici cu scheletul moleculelor $C_6-C_2-C_6$	298
7.2.5. Compuși fenolici cu scheletul moleculelor $C_6-C_3-C_6$	299
7.3. Compușii flavanolici	300
7.3.1. Catehinele.....	301
7.3.2. Taninurile	302
7.3.3. Leucoantocianii	304
7.3.4. Compușii antociani	305
7.4. Compușii flavonolici	309

7.5. Modificarea polifenolilor în procesul tratamentului tehnologic	313
7.5.1. Oxidarea enzimatică a polifenolilor	313
7.5.2. Oxidarea pe cale chimică a polifenolilor	316
7.6. Interacțiunea compușilor fenolici cu proteinele	317
7.6.1. Interacțiuni necovalente între compușii fenolici și proteine	318
7.6.2. Interacțiuni covalente între compușii fenolici și proteine	321
7.7. Metodele de prevenire a modificărilor polifenolilor	322
Bibliografie	325
8. Antioxidanții	327
8.1. Particularitățile procesului de oxidare alimentelor	327
8.2. Noțiuni generale privind acțiunea antioxidantilor	329
8.3. Caracteristica generală a antioxidantilor	330
8.3.1. Polifenolii	331
8.3.2. Acidul L-hidroascorbic	332
8.3.3. Antioxidanți de origine proteică	333
8.3.4. Carotenoidele	333
8.3.5. Lipidele complexe	333
8.4. Radicalii liberi	334
8.4.1. Radicalii liberi în sistemele biologice	335
8.5. Acțiunea antioxidantilor în mediile alimentare nepolare	338
8.6. Antioxidanții liposolubili	340
8.7. Antioxidanții hidrosolubili	347
8.8. Activitatea reducătoare a acidului ascorbic	347
8.9. Activitatea antioxidantilor	351
8.9.1. Capacitatea antioxidantilor de absorbție a radicalilor de oxigen	352
8.9.2. Activitatea antioxidantilor echivalentă troloxului TEAC	354
8.9.3. Puterea antioxidantă de reducere a fierului Fe(III) → Fe(II)	355
8.9.4. Determinarea activității antioxidantilor folosind radicalii 2,2-diphenil-1-picrilhidrazin (DPPH)	356
8.10. Potențialul redox al apei și compozițiilor alimentare	360
8.11. Starea oxido-reducătoare a produselor alimentare	363
8.12. Efectele sinergice	368
Bibliografie	370
9. Aditivii alimentari	374
9.1. Caracteristica generală a aditivilor alimentari	374
9.2. Codificarea aditivilor alimentari	376
9.3. Clasele funcționale ale aditivilor alimentari	377
9.4. Reguli speciale de utilizare a aditivilor alimentari	378
9.5. Efectul tehnologic	380
9.6. Coloranții alimentari	380
9.6.1. Coloranții naturali	381
9.6.2. Coloranții sintetici	386

9.7. Conservanții.....	389
9.7.1. Activitatea conservanților	389
9.7.2. Acidul sorbic și sărurile lui.....	391
9.7.3. Acidul benzoic și sărurile lui.....	392
9.7.4. Derivați ai acidului para-hidroxibenzoic.....	394
9.7.5. Dioxidul de sulf și derivații lui	395
9.7.6. Sărurile acidului sulfuros	395
9.7.7. Acidul propionic	396
9.7.8. Antibiotice utilizate în calitate de conservanți.....	397
9.7.8.1. Conservanți neautorizați pentru tratarea alimentelor	398
9.8. Aditivii cu activitate antioxidantă	399
9.8.1. Cerințe privind folosirea antioxidantilor	403
9.9. Emulgatorii.....	403
9.9.1. Proprietățile funcționale ale emulgatorilor	410
9.9.2. Fosfații și polifosfații	414
9.10. Aditivii celulozei modificate	417
9.11. Edulcoranții	419
9.11.1. Edulcoranții naturali.....	420
9.11.2. Edulcoranții sintetici	424
9.11.3. Aditivii pentru corectarea gustului și aromei alimentelor	427
9.12. Aditivii pentru formarea și stabilizarea texturii alimentelor	428
9.12.1. Aditivii amidonului	428
9.12.2. Aditivii de gume vegetale	431
9.12.3. Gume extrudate din arbori.....	437
9.13. Gazele în calitate de aditivi alimentari	441
9.14. Clasificarea produselor alimentare.....	441
Bibliografie.....	443